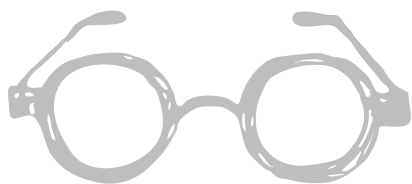

OD ISTOG AUTORA

LOLITA

**V L A D I M I R
N A B O K O V**

P N I N

Preveo s engleskog
Zoran Paunović

Laguna

Naslov originala

Vladimir Nabokov

PNIN

Copyright © 1953, 1955, 1957, Vladimir Nabokov
All rights reserved

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

PNIN

Prvo poglavlje

1.

Postariji putnik koji je sedeo pored severnog prozora železničkog vagona koji je neumoljivo grabio napred, pored jednog praznog sedišta i naspram još dva isto tako prazna, bio je niko drugi do profesor Timofej Pnin. Savršeno ćelav, preplanuo i sveže izbrijan, počinjao je prilično upečatljivo tom velikom tamnom kupolom, a nastavljao se naočarima od kornjačevine (koje su prikrivale infantilno odsustvo obrva), majmunskom gornjom usnom, debelim vratom i snažnim torzom, ali se završavao, nekako razočaravajuće, parom vretenastih nogu (trenutno prekrštenih i odevenih u flanel) i naizgled krhkim, gotovo ženstvenim stopalima.

Nosio je tamnocrvene, zarozane vunene čarape s bledoružičastim rombovima; konzervativne crne cipele oksford koštale su ga približno koliko sva ostala odeća zajedno (uključujući i prostački drečavu kravatu). Pre

hiljadu devetsto četrdesete, tokom postojanog evropskog perioda njegovog života, uvek je nosio dugačak donji veš, s nogavicama uvučenim u vrhove urednih svilenih čarapa s utkanim šarama trezvenih boja i podvezicama pričvršćenim uz listove ispod pamučnih pantalona. U to vreme, otkriti makar i delić tog belog donjeg rublja previsokim podizanjem nogavice za Pnina je bilo jednako nepristojno koliko i pojavljivanje bez okovratnika i kravate pred damama; jer čak i kada bi zapuštena gospođa Ru, nastojnica neugledne stambene zgrade u pariskom Šesnaestom arondismanu – u kojoj je Pnin, nakon bekstva iz lenjinizovane Rusije i okončanja studija u Pragu, proživio petnaest godina – slučajno naišla da pokupi stannarinu i pritom ga zatekla bez *faux col*, uštogljeni Pnin bi čednom rukom pokrio gornje dugme. Sve se to potpuno promenilo u uzbudljivoj atmosferi Novog sveta. Sada, u pedeset drugoj godini, obožavao je sunčanje, nosio je sportske košulje i pantalone, a kad bi prekrštao noge, brižljivo bi, namerno, odvažno, otkrivao veliki deo golog članka. Tako je mogao izgledati pred nekim saputnikom; međutim, izuzmemo li vojnika koji je spavao na jednom kraju i dve žene zaokupljene bebom na drugom, Pnin je imao čitav vagon samo za sebe.

Vreme je da otkrijemo jednu tajnu. Profesor Pnin sedeo je u pogrešnom vozu. On to nije znao, kao ni kondukter koji je lagano prolazio kroz voz, krećući se ka Pninovom vagonu. Zapravo, Pnin je u tom trenutku bio izuzetno zadovoljan sobom. Kad ga je pozvala da u petak uveče održi predavanje u Kremoni – nekih dve hiljade vrsta zapadno od Vejnдела, Pninovog akademskog utočišta još od 1945. godine – potpredsednica Kluba žena Kremone,

izvesna gospođica Džudit Klajd, obavestila je našeg prijatelja da će mu najviše odgovarati voz koji iz Vejndela kreće u 13.52 i stiže u Kremonu u 16.17; ali je Pnin, koji je kao i toliki drugi Rusi neobično voleo sve u vezi s redovima vožnje, mapama i katalozima, i koji ih je sakupljao i uzimao gde god su ih nudili, s krepkim zadovoljstvom čoveka koji dobija nešto ni za šta – i naročito se ponosio time što je sam odgonetao rasporede – pre polaska otkrio, posle kraćeg izučavanja, neupadljivu oznaku pored jednog još podesnijeg voza (pol. iz Vejndela 14.19, dol. u Kremonu 16.32); oznaka je ukazivala na to da petkom, i samo petkom, taj voz staje u Kremoni, na putu ka jednom udaljenijem i znatno većem gradu, takođe obdarenom nežnim italijanskim imenom. Pninova nevolja bila je u tome što je njegov red vožnje bio star pet godina, pa otud i delimično nevažeći.

Predavao je ruski na koledžu Vejndel, donekle provincijskoj instituciji, prepoznatljivoj po veštačkom jezeru usred nametljivo pejzažnog kampusa, po galerijama obraslim bršljanom, kojima su zgrade bile povezane, po muralima na kojima su se mogli prepoznati članovi nastavnog osoblja zaokupljeni činom prenošenja baklje znanja od Aristotela, Šekspira i Pastera ka gomili čudovišno građenih seoskih momaka i devojaka, kao i po velikom, aktivnom, energično naprednom Odseku za nemački, koji je njegov šef doktor Hagen samozadovoljno nazivao (vrlo jasno izgovarajući svaki slog) „univerzitetom unutar univerziteta“.

U jesenjem semestru te godine (1950) broj upisanih na kurseve ruskog jezika svodio se na jednu studentkinju, punačku i revnosnu Beti Blis, u prelaznoj grupi, jedno ime

(Ivan Dab, koji se nikada nije materijalizovao) u naprednoj i troje njih u impresivnoj početnoj: Džozefinu Malkin, čiji su baba i deda bili rođeni u Minsku; Čarlsa Makbeta, čija je zastrašujuća memorija već raspolagala s deset jezika i bila spremna da u sebe pohrani još deset; i beživotnu Ajlin Lejn, koju je neko ubedio da će, čim uspe da ovlada ruskim alfabetom, praktično moći da čita *Anu Karamazovu* u originalu. Kao nastavnik, Pnin ni izbliza nije mogao da parira onim veličanstvenim ruskim damama, rasejanim širom akademske Amerike, koje su bez ikakve formalne obuke nekako uspevale, posredstvom intuicije, rečitosti i nekakvog majčinskog poleta da čudesno znanje svog teškog i prelepog jezika uliju u grupu nevinookih studenata, u atmosferi pesama o majčici Volgi, crvenog kavijara i čaja; pritom Pnin, kao nastavnik, nikada nije pokušao da se približi uzvišenim odajama savremene naučne lingvistike, tog asketskog bratstva fonema, tog hrama u kome se mladim ljudima željnim znanja ne predaje samo ruski već i metod kojim će oni druge podučavati da podučavaju po tom metodi; čime rečeni metod, kao vodopad koji zapljuskuje jednu pa drugu stenu, prestaje da bude medijum racionalne plovidbe, pa možda u nekoj slavnoj budućnosti postaje koristan u razvijanju ezoteričnih dijalekata – bazičnog baskijskog i njemu podobnih – kojima se služe samo pojedine vrlo složene mašine. Pninov pristup poslu nesumnjivo je bio amaterski i nehajan pošto je zavisio od gramatičkih vežbi koje je izdao šef Odseka za slavistiku s jednog koledža mnogo većeg od Vejnдела – ugledni prevarant čiji je ruski bio čista sprdnja, ali je zato spremno pozajmljivao svoje časno ime različitim proizvodima anonimnog težačkog rada. Pnin je, uprkos

mnogim svojim nedostacima, posedovao nekakav neo-doljivi, starinski šarm, za koji je doktor Hagen, njegov nepokolebljivi zaštitnik, pred mrzovoljnim poverenicima tvrdio da predstavlja finu uvoznu robu koju вреди plaćati domaćom gotovinom. Premda se akademsko zvanje koje je Pnin uz izvesnu pompu negde oko 1925. godine stekao na Univerzitetu u Pragu do sredine veka već pretvorilo u doktorat iz dokolice, kao nastavnik ruskog on ni u kom slučaju nije predstavljao pogrešan izbor. Voleli su ga ne zbog neke suštinske sposobnosti, već zbog onih njegovih nezaboravnih digresija, kada bi skinuo naočare da se zagleda u prošlost, brišući pritom sočiva sadašnjosti. Nostalgичne ekskurzije na lošem engleskom. Autobiografski detalji. Kako je Pnin stigao u Sjedinjene Države). „Ispitivanje na brodu pre pristajanja. Vrlo dobro! 'Ništa za carinu?' – 'Ništa.' Vrlo dobro. A onda politička pitanja. Pita me: 'Jeste li vi anarhista?', a ja odgovaram“ – tu pripovedač zastaje da bi se načas prepustio prijatnoj nemoj radosti – „Pre svega, da vidimo šta podrazumevamo pod *anarhizmom*! Anarhizam praktični, metafizički, teorijski, mistični, apstraktni, individualni, društveni? Dok sam bio mlad', kažem ja njemu, 'za mene je sve to imalo značenje.' I tako smo imali vrlo zanimljivu raspravu, zbog koje sam potom proveo čitave dve nedelje na ostrvu Elis“ – abdomen počinje da se nadima; nadima se; pripovedač se zgrči.

Bilo je, međutim, i boljih seansi kad je reč o humoru. Stidljivo tajnovitog izraza, dobrohotni Pnin, dok bi pripremao decu za velelepnu gozbu kojom je jednom i sam bio počašćen, s nekontrolisanim osmehom koji je otkrivao stravičan niz tamnožutih zuba, otvorio bi

pohabanu rusku knjigu na mestu gde je ranije ostavio elegantni kožni obeleživač stranica; otvorio bi knjigu i pritom bi gotovo uvek izraz krajnje ojađenosti izmenio njegove upečatljive crte lica; otvorenih usta, grozničavo, listao bi stranice napred-nazad, i prošlo bi po nekoliko minuta dok ne pronađe onu pravu – ili bi zadovoljno zaključio da ju je ipak obeležio kako treba. Odabrani odlomak obično bi poticao iz kakve stare i naivne komedije o naravima pripadnika trgovačke klase, koju je pre skoro sto godina sklepaio Ostrovski, ili iz podjednako prastarog ali još zastarelijeg Ljeskovljevog kalambura utemeljenog na izvrtanju reči. Ovu bajatu robu Pnin je isporučivao s punim užitkom klasične Aleksandrinke (pozorište u Peterburgu), pre nego s odrešitom jednostavnošću moskovskih umetnika; no, da bi čovek mogao da ceni ono malo komike preostale u tim odlomcima, morao je da raspolaže ne samo solidnim znanjem govornog jezika već i nezanemarljivom sposobnošću ostvarivanja literarnog uvida, a pošto se njegov mali razred nije mogao podićiti nijednom od ove dve veštine, izvođač je bio primoran da sam uživa u tananoj asocijativnosti svog teksta. Nadimajući, koje smo već primetili u vezi s nečim drugim, ovde se pretvaralo u istinski zemljotres. Usmeravajući svoju memoriju, s razigranim maskama duha i reflektorima uperenim na svoju strastvenu i prijemčivu mladost (provedenu u blistavom univerzumu koji je delovao još življe zbog toga što je jednim udarcem istorije u trenu ukinut), Pnin se opijao sopstvenim vinima dok je ređao uzorak za uzorkom onoga za šta su njegovi učtivi slušaoci pretpostavljali da predstavlja ruski humor. Ta bi ga komika ubrzo savladala; biserne suze potekle bi niz njegove preplanule

obrazu. Odjednom bi u prvi plan, brzinom čupavca iz kutije, dospeli ne samo njegovi zastrašujući zubi već i zaprepašćujuće velika površina gornjih desni, pa bi mu ruka poletela ka ustima, dok su mu se krupna ramena tresla i uvijala. I premda je govor koji je prigušio rasplesanom rukom sada već postajao dvostruko nerazumljiviji njegovim studentima, njegovo potpuno predavanje vlastitoj razdraganosti uvek bi se pokazalo neodoljivim. Do trenutka kada bi ga učinila potpuno bespomoćnim, studenti su se već previjali od smeha, uz Čarlsove tempirane eksplozije veselog laveža i predivne talase neporecivo ljupkog smeha od kojih se potpuno preobražavala Džozefina, koja nije bila lepa, dok se Ajlin, koja to jeste bila, rastapala u želeu nepriličnog kikota.

Sve to, međutim, ne može da izmeni činjenicu da se Pnin nalazio u pogrešnom vozu.

Kako bismo mogli da opišemo njegov tužni slučaj? Pnin je, to valja posebno naglasiti, bio sve pre nego tip nalik na onu dobronamernu nemačku frazu iz prethodnog veka, *der zestreute Professor*. Nasuprot tome, bio je možda i previše obazriv, isuviše istrajno oprezan u strahu da ne upadne u kakvu demonsku klopku, isuviše budan u nastojanju da ne dozvoli da ga nepredvidivo okruženje (nepredvidiva Amerika) navede na neki nedopustivo veliki previd. Rasejan je bio svet, a Pnin je imao zadatak da ga dovodi u red. Njegov je život predstavljao neprestani rat s beslovesnim predmetima koji su se raspadali, ili ga napadali, ili odbijali da rade ono što je trebalo, ili se zlonamerno gubili čim bi dospeli u sferu njegovog postojanja. Bio je jedinstveno nespretn s rukama; no, pošto je umeo da u tren oka od zrna graška napravi sviralu s

jednim tonom, da natera kamičak da deset puta odskoči po površini jezera, da šakama napravi senku zeca (s okom koje trepće) i izvede čitav niz sličnih pitomih trikova koje svaki Rus nosi u rukavu, verovao je za sebe da je obdaren značajnim manualnim i mehaničkim veštinama. Male naprave voleo je s nekom opčinjenom, sujevernom radošću. Električne sprave su ga očaravale. Plastika ga je obarala s nogu. Patent-zatvarač budio je u njemu istinsko divljenje. Međutim, savesno uključen sat, nakon oluje koja bi usred noći onesposobila lokalnu elektranu, pretvarao mu je jutro u kaos. Okvir naočara uvek bi mu se prelomio na sredini, i ostavio ga s dva identična dela koja bi on neodlučno pokušao da sjedini, s nadom da će mu, možda, u pomoć priteći kakvo organsko čudo obnove. A onaj za svakog pravog gospodina najvažniji patent-zatvarač nenadano bi mu otkinut ostao u zbunjenoj šaci, u kakvom košmarnom trenutku žurbe i očajanja.

A on i dalje nije znao da se nalazi u pogrešnom vozu.

Posebno opasnu oblast u Pninovom životu predstavljao je engleski jezik. Izuzev ne preterano upotrebljivih slučajno sačuvanih sitnica poput „ostalo je ćutanje“, „nikad više“, „vikend“, „ko je ko“, kao i nekoliko svakidašnjih reči kao što su „jesti“, „ulica“, „nalivpero“, „gangster“, „čarlston“, „marginalna korist“, u trenutku kad se iz Francuske zaputio u Sjedinjene Države, on uopšte nije znao engleski. Tvrdoglavo se posvetio zadatku učenja jezika Fenimora Kupera, Edgara Poea, Edisona i trideset jednog predsednika. Godine 1941, potkraj prve godine učenja, već je bio dovoljno uznapredovao da je mogao da koristi slatkorečive izraze poput „puste želje“ i „oki-doki“. Do 1942. godine već je umeo da svoje pripovedanje prekine

izrazom „da skratim priču“. U vreme kad je Truman počinjao svoj drugi mandat, Pnin je praktično sa svakom temom mogao da izađe na kraj: ali je njegovo napredovanje, uprkos svim naporima, tu negde bilo i zaustavljeno, pa je 1950. godine njegov engleski i dalje bio prepun rupa. Te jeseni je svoje kurseve ruskog dopunio i predavanjem koje je jednom nedeljno držao na takozvanom simpozijumu („Evropa bez krila: Pregled savremene evropske kulture“), koji je vodio doktor Hagen. Sva predavanja našeg prijatelja, uključujući i raznorazna koja je držao izvan grada, lektorisao je jedan od mlađih članova Odseka za nemački. Procedura je bila prilično složena. Profesor Pnin bi s mukom preveo svoj ruski iskaz, prepun idiomatskih izreka, na klimavi engleski. Onda bi mladi Miler to redigovao. Pa bi onda sekretarica doktora Hagen, izvesna gospođica Ajzenbor, sve to prekucala. Potom bi Pnin obrisao delove koje nije mogao da razume. Pa bi ostatak pročitao publici koju je okupio te sedmice. Bez pripremljenog teksta bio je potpuno bespomoćan, a nije umeo ni da koristi onaj prastari sistem kojim bi prikrivao svoju nesposobnost tako što bi pokretao oči gore-dole – da njima zagrabi pregršt reči, isporuči ih publici i pritom razvuče kraj rečenice dok traga za sledećom. Pninov zabrinuti pogled na taj bi se način svakako izgubio. Zbog toga je najviše voleo da čita svoja predavanja, pogleda prilepljenog za tekst, sporim, monotonim baritonom koji je zvučao kao da se penje jednim od onih beskrajnih stepeništa kakvima hodaju ljudi koji se boje liftova.

Kondukteru, sedokosoj očinskoj figuri s čeličnim naočarima, spuštenim prilično nisko na jednostavnom, funkcionalnom nosu, i s komadom zaprljane lepljive trake

na palcu, bila su ostala još samo tri vagona da stigne do poslednjeg, u kome se vozio Pnin.

Pnin se u međuvremenu prepustio zadovoljstvu naročite pninovske žudnje. Već se nalazio u pninovskom škripcu. Pored ostalih stvarčica neophodnih za pninovsko noćenje u nepoznatom gradu, kao što su kalupi za cipele, jabuke, rečnici i slično, u njegovoj putnoj torbi bilo je i srazmerno novo crno odelo koje je planirao da te večeri obuče za predavanje („Jesu li Rusi komunisti?“) pred damama iz Kremone. U njoj se nalazilo i predavanje za simpozijum („Don Kihot i Faust“) za sledeću nedelju, koje je nameravao da prouči narednog dana, prilikom povratka u Vejndel, kao i rad postdiplomke Beti Blis („Dostojevski i geštalt psihologija“), koji je trebalo da pročita umesto doktora Hagena, glavnog rukovodioca njenih duhovnih aktivnosti. Neprilika se ogledala u sledećem: bude li čuvao Kremonski rukopis – svežanj stranica otkucanih pisaćom mašinom, brižljivo presavijen po sredini – kod sebe, bezbedno ušuškan u toplinu njegovog tela, postojali su izgledi, teoretski, da će zaboraviti da ga iz sakoa koji je imao na sebi prebaci u onaj koji je nameravao da obuče. S druge strane, ako bi *odmah* smestio predavanje u džep odela smeštenog u torbi, mučila bi ga, znao je to, mogućnost da mu neko ukrade prtljag. S treće strane (takva mentalna stanja neprestano su otvarala nove prostore), u unutrašnjem džepu sakoa koji je trenutno imao na sebi nosio je dragoceni novčanik, a u njemu dve novčanice od deset dolara, novinski isečak pisma koje je, uz moju pomoć, napisao *Njujork tajmsu* 1945. godine, povodom Konferencije u Jalti, kao i potvrdu o novostečenom državljanstvu; stoga je fizički bilo moguće da novčanik, ako mu zatreba, izvuče tako da time sudbonosno izmesti i

presavijeno predavanje. Tokom dvadeset minuta koje je do tog trenutka proveo u vozu, naš prijatelj je čak dva puta otvarao torbu da bi se poigrao različitim papirima. U času kad je kondukter stigao do njegovog vagona, marljivi Pnin se s mukom probijao kroz Betino najnovije pregnuće, koje je počinjalo rečima: „Kad razmislimo o mentalnoj klimi u kojoj svi živimo, ne možemo a da ne primetimo...”

Uto je ušao kondukter; vojnika nije budio; ženama je obećao da će ih obavestiti kad se budu približili njihovoj stanici; a nad Pninovom kartom je zavrteo glavom. Zauzastavljanje u Kremoni ukinuto je pre dve godine.

„Važno predavanje!“, uzviknuo je Pnin. „Šta sad? To katastrofa je!“

Temeljno, udobno, sedokosi kondukter utonu u naspramno sedište pa stade ćutke da izučava neku pohabanu knjižicu, prepunu umetaka i magarećih ušiju. Kroz nekoliko minuta, naime u 15.08, Pnin će morati da siđe u Vitčerču; to će mu omogućiti da u četiri uhvati autobus koji će ga, oko šest, istovariti u Kremoni.

„Ja mislio da sam zaradio dvanaest minuta, kad ono ja izgubio skoro cela dva sata“, kaza Pnin ozlojeđeno. A zatim se nakašlja pa, oglušivši se o utehu koju mu je ponudila ljubazna seda glava („Stići ćete.“), skinu naočare za čitanje, uze svoju kao kamen tešku torbu, pa je premesti u hodnik vagona, da tamo sačeka da nejasno zelenilo koje je klizilo kraj njega smeni stanica koju je imao na umu.

2.

Vitčerč se materijalizovao prema redu vožnje. Vrela, tro-ma površina sazdana od cementa i sunca prostirala se

ispod geometrijskih tela načinjenih od različitih oštro srezanih senki. Lokalno vreme bilo je neverovatno letnje za jedan oktobar. Sav na oprezu, Pnin je ušao u nekakvu čekaonicu, s potpuno nepotrebnom peći u sredini, i osvrnuo se oko sebe. U jednom izdvojenom udubljenju, nazi-rao se gornji deo tela oznojenog mladog čoveka koji je na širokom drvenom pultu ispunjavao nekakve formule.

„Molim za informaciju“, rekao je Pnin. „Gde staje autobus u četiri za Kremonu?“

„Tačno preko puta“, odrešito je odgovorio službenik, ne podižući pogled.

„A gde bi se moglo da se ostavi багаž?“

„Ta torba? Ja ću se za nju pobrinuti.“

I s onom američkom neformalnošću koja je oduvek zbu-njivala Pnina, mladić gurnu torbu u ugao svog gnezdašca.

„Ostavnica?“ upita Pnin, prevevši na engleski svoj ru-ski izraz za „priznanicu“ (*квитантасия*).

„Šta vam je to?“

„Broj?“, pokuša Pnin.

„Ne treba vam broj“, reče momak i nastavi da piše.

Pnin izađe iz stanice, uveri se da je autobusko stajalište na svom mestu, pa uđe u neki kafe. Pojeo je sendvič sa šunkom, naručio još jedan, pa pojeo i njega. Tačno u pet do četiri, pošto je platio hranu ali ne i izvanrednu čačkalicu koju je pažljivo odabrao iz fine šoljice načinjene u obliku borove šišarke, postavljene pored kase, Pnin se vrati u stanicu da uzme torbu.

Sada je na dužnosti bio neki drugi čovek. Onog prvog su prethodno pozvali kući da u najvećoj mogućoj žurbi odveze suprugu u porodilište. Trebalo je da se vrati za nekoliko minuta.

„Ali ja moram da dobijem moju tašnu!“, uzviknuo je Pnin. Zameniku je bilo žao, ali nije mogao da učini ništa.

„Eno je tamo!“, viknu Pnin, naginjući se s uperenim prstom.

To je bila greška. I dalje je pokazivao prstom u trenutku kad je shvatio da je zatražio pogrešnu torbu. Kažiprst mu je neodlučno zadrhtao. To je oklevanje bilo sudbonosno.

„Moj autobus za Kremonu!“, uzviknu Pnin.

„Imate sledeći u osam“, reče čovek.

Šta je sad mogao da učini naš prijatelj? Užasna situacija! Pogledao je prema ulici. Autobus je upravo stigao. Taj angažman značio mu je dodatnih pedeset dolara. Ruka mu polete ka desnom boku. Tu je, *слава Богу* (hvala Bogu)! Onda, u redu! Neće obući svoje crno odelo – *вам u vse* (to je sve). Pokupiće ga u povratku. Izgubio je on, spiskao, protraćio i mnoge vrednije stvari u životu. Pa živahno, gotovo laka srca, Pnin uđe u autobus.

U novoj etapi putovanja, prošao je tek nekoliko gradskih blokova kad mu kroz misli prolete strašna senka sumnje.

Otkako se rastao od torbe, vrh njegovog kažiprsta smenjivao se s bližim krajem desnog lakta u proveravanju dragocenog prisustva u džepu sakoa. Naglim pokretom, on ga silovito istrže iz džepa. Bio je to Betin rad.

Oglašavajući se zvucima koje je smatrao međunarodnim uzvicima zabrinutosti i molbe, Pnin iskoči iz sedišta. Posrćući stiže do izlaza. Vozač jednom rukom mrzovoljno izmuze pregršt novčića iz svog malog aparata, vrati mu novac za kartu pa zaustavi autobus. Kukavni Pnin obreo se usred nepoznatog grada.

Nije bio onako snažan kao što se moglo pomisliti na osnovu njegovog moćno zaobljenog grudnog koša, pa

mu tako talas beznadežne iscrpljenosti koji je namah preplavio njegovo otežalo telo, i praktično ga odvojio od stvarnosti, nije bio potpuno nepoznat. Našao se usred nekog vlažnog, zelenog, tamnocrvenkastog parka, neka-ko formalnog i grobljanskog, s naglaskom na turobnim rododendronima, sjajnim lovorima, razgranatim senovitim drvećem i kratko ošišanim travnjacima; i tek što je skrenuo u jednu aleju od kestenova i hrastova, koju mu je vozač autobusa osorno pokazao kao put koji vodi natrag ka stanici, kad ga potpuno obuze jeziv osećaj, onaj ujed nestvarnog. Da nije od nečeg što je pojeo? Od one turšije uz šunku? Da nije reč o nekoj tajanstvenoj bolesti koju niko od njegovih lekara još nije otkrio? Zapitao se moj prijatelj, a pitam se i ja.

Ne znam da li je iko do sada ukazao na to da je jedna od glavnih odlika života odvojenost. Ako oko nas ne postoji omotač od tkiva, umiremo. Čovek postoji samo ukoliko je odvojen od svog okruženja. Lobanja je zaštitna kaciga putnika kroz prostor. Ostani unutra ili si gotov. Smrt je ogoljavanje, smrt je sjedinjavanje. Možda je divno pomešati se s predelom, ali kad to učinite, tu vam je kraj nežnog ega. Osećaj koji je šćepao jadnog Pnina bio je nešto veoma nalik na to ogoljavanje, to sjedinjavanje. Osetio se porozno i ranjivo. Znojio se. Bio je prestrašen. Jedna kamena klupa među lovorom spasla ga je da se ne sruši na pločnik. Da li je taj grč bio srčani napad? Sumnjam. U ovom trenutku ja sam njegov lekar, i ako dozvolite da ponovim – sumnjam. Moj pacijent bio je jedan od onih jedinstvenih i nesrećnih ljudi koji svoje srce („šuplji, mišićni organ“, prema odurnoj definiciji u *Vebsterovom novom akademskom rečniku*, koji je takođe sadržala Pninova

otuđena torba) doživljavaju s nelagodnošću i strahom, s nervoznom odbojnošću i bolesnom mržnjom, kao da je reč o kakvom snažnom ljigavom nedodirljivom čudovištu s kojim čovek, avaj, mora da živi u parazitskoj vezi. S vremena na vreme, kad bi ga lekari, zbunjeni njegovim skokovitim i teturavim pulsom, pregledali nešto temeljnije, kardiogram bi ocrtao velelepne planinske vence i ukazao na tuce smrtonosnih bolesti koje su sve odreda isključivale jedna drugu. Bojao se da dotakne sopstveni zglob. Nikad nije pokušao da spava na levom boku, čak ni u onim neveselim noćnim satima kad nesaničar čezne za trećim bokom, pošto je isprobao ona dva koja već ima.

I tako je sada, u parku u Vitčerču, Pnin osetio ono što je već osetio 10. avgusta 1942, i 15. februara (njegov rođendan) 1937, i 18. maja 1929, i 4. jula 1920. – da je odvratni automat u koji je smešten razvio sopstvenu svest i da je ne samo ogavno živ već mu, povrh toga, stvara bol i paniku. Pritisnuo je svoju jadnu ćelavu glavu uz kameni naslon klupe i setio se svih ranijih slučajeva slične nelagode i očajanja. Da nije ovog puta reč o upali pluća? Nekoliko dana ranije smrzao se do kostiju u jednoj od onih srdačnih američkih promaja kojima domaćin voli da posle druge ture pića počasti svoje goste u vetrovitoj noći. I odjednom je Pnin (da li on to umire?) osetio kako klizi natrag u detinjstvo. Taj osećaj posedovao je oštrinu retrospektivnih detalja koja se smatra privilegijom davljenika, naročito u nekadašnjoj ruskoj mornarici – fenomen gušenja koji je jedan stari psihoanalitičar, čije mi ime izmiče, objasnio kao podsvesno evociranje šoka doživljenog prilikom krštenja, koji izaziva eksploziju sećanja na događaje između prvog i poslednjeg potonuća. Sve se